

„Kohnův pucflek“

Vztah Josefa Svatopluka Machara a olomouckého arcibiskupa Theodora Kohna*

Jitka Jonová

Olomoucký arcibiskup Theodor Kohn (1845–1915) se od svého zvolení arcibiskupem (8. 11. 1892) stával opakovaným námětem četných článků v různých tiskovinách. Za jednoho z nejznámějších útočníků proti arcibiskupu Kohnovi v tisku můžeme označit Josefa Hofera (1871–1947),¹ „Recta“. Na jeho útoky se snažil arcibiskup nejen reagovat v tisku, ale také usiloval o vypátrání jeho pravé totožnosti. Během tohoto pátrání se však arcibiskup dopustil osudových chyb, na jejichž základě byl obviněn z pokusu o porušení zpovědního tajemství ohledně identity penitenta (Rectus), z porušení listovního tajemství (vyžádal si originál telegramu, který obdržel od Recta), ale také zatkl nevinného kněze – domnělého Recta, P. Františka Ocáska. Situace došla tak daleko, že se „Rectus Affaire“ zabýval na začátku května 1903 i vídeňský parlament. Těmto událostem věnoval soudobý tisk velkou pozornost.²

Většina článků se kriticky stavěla proti arcibiskupu Kohnovi a jeho jednání. Snad pouze jeden příspěvek se pokoušel na věc dívat nezaujatě a z jiné perspektivy, a navíc od autora, od kterého by se to spíše neočeká-

* Studie vznikla v rámci projektu CMTF_2011_005 „Olomoucká (arci)diecéze v dějinném vývoji“, uděleném v rámci studentské grantové soutěže Grantovou radou UP v Olomouci, které tímto autorka děkuje za podporu.

¹ Pavel MAREK, „Josef Hofer – Rectus: Předběžný náčr portréту osobnosti,“ in *Setkání: Osobnost v politickém a veřejném životě na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc: Gloria, 2010, s. 268–290.

¹ Blíže k osobnosti arcibiskupa Theodora Kohna srov. Pavel MAREK, *Prof. ThDr. Theodor Kohn*, Kroměříž: Muzeum kroměřížska, 1994; Jitka JONOVÁ, *Theodor Kohn: Kníže – arcibiskup olomoucký, titulární arcibiskup Peleusijský* (Disertační práce), Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění CMTF UP, Olomouc 2010. Zde jsou uvedeny další prameny a literatura.

valo. Dne 3. května 1903 vyšel v *Die Zeit*³ článek „Erzbischof Kohn“⁴ od Josefa Svatopluka Machara (1864–1942) s poznámkou:

Slavný český spisovatel, patřící mezi politický okruh prof. Masaryka, zaslal nám tento článek k dispozici. Tento článek se velmi hodí k osvětlení senzační aféry arcibiskupa Kohna, ukazuje nám pohled české inteligence, ke které se řadí J. S. Machar. Patří k největším kritikům klerikalismu v Rakousku, jeho odlišný pohled na případ Kohn si zaslouží naši pozornost.

J. S. Machar nebyl jen známý spisovatel, ale také kritik katolické církve a křesťanství obecně, propagátor volné myšlenky, člověk „ohrožující církev“.⁵ Je tedy s podivem, že ten, který katolickou hierarchii zpravidla kritizoval, se nyní staví „na stranu arcibiskupa Kohna.“

A nyní k samotnému článku. Nejprve hodnotí postavení Moravy v rakouském parlamentu, její lpění na tradici, na náboženství, větší autoritu zde má kněz než učitel. Ale „Morava je také klasickou zemí antisemitismu. Ne toho ‚osvíceného‘ dra Luegra, ale rasového antisemitismu pana Ernesta Schneidra. Pochopitelně. Také náboženství musí nejen milovat, ale i nenávidět.“ Připomíná kardinála Fürstenberga jako šlechtice, který se řídil zásadou *Carpe diem*, ale o církev se moc nestaral, byl kavalír.

Ale lidem imponoval, a národ si jej netroufal souditi. Projížděl-li svou diecesi, zastavovaly se dobré ovečky v práci na polích, poklekaly a milovaný kardinál kreslil mechanicky v oknech svého kočárku znamení kříže a lidé byli obšťastněni. Přijel-li do obce biřmovat, našel slavobránu, hasiče, veterány, školní děti a obecní zastupitelstvo v plné parádě, vítali ho, usmál se, pokřičoval je – a oni byli šťastni, že se usmál, že je pokřičoval – kníže pán...

Avšak po jeho smrti na tom arcidiecéze nebyla hospodářsky nejlépe. Nástupcem byl zvolen Kohn, u něhož se konstatoval židovský původ.

³ *Die Zeit* si vyžádal oficiální informace k případu Recta a Ocáska, které mu byly poskytnuty. Bylo sděleno, že se arcibiskup snažil vypátrat kněze, který jej pomlouval v *Pozoru*. Arcibiskup si vyžádal telegram, jehož písmo dal prozkoumat a byl obviněn Ocásek. Následně se přihlásil pravý Rectus. Ale také je naprosto odmítnuto, že by se arcibiskup snažil porušit zpovědní tajemství, což už úplně pravdě neodpovídalo. Srov. *Mír*, 9. 5. 1903, s. 1.

⁴ *Die Zeit*, 3. 5. 1903, s. 1–2. Česká verze: Josef Svatopluk MACHAR, *Prosa z let 1901–1903*, Rokycany 1904, s. 124–137.

⁵ Srov. Josef Svatopluk MACHAR, *Význam volné myšlenky v českém národě*, Praha 1910?, s. 3–5. Josef Svatopluk MACHAR, *Katolické povídky 1909–1910*, Praha: Avicenum, 1927.

Trochu malér – ačkoli u Pána Ježíše, zakladatele tohoto náboženství, věc byla konečně ještě horší: jeho otec byl židem, on sám též. Vítán kde kým, zasedl dr. Kohn na stolec arcibiskupský. Ale záhy zklamal kde koho. Podřízené kněžstvo čekalo v něm blahosklonného a shovívavého otce, nacionálové se těšili, že bude pracovat na počestění své diecése, chudí opájeli se ohromnou sumou, kterou nesou ročně arcibiskupské statky a nadějemi komunistických snů, vláda chtěla v něm mít povolný nástroj, kapitula figuranta – a zatím stál tady muž neoblomný, despotický, přísný, jak by byl papeži Gregorovi VII. z oka vypadl, a především klerikál, tvrdý člověk římský. Zmiňuje jeho hospodářské reformy. Docházelo k procesům: nájemcové statků žalovali, úředníci žalovali, redaktoři novin byli žalováni – arcibiskup prohrával soud za soudem, a osudná popularita začala růsti.

Připomíná, že Kohn sám byl z nuzných poměrů, a když se stal arcibiskupem, začali si před ním lidé klekat, stavět triumfální brány. Nikdo mu nic neřekl do očí, ale postupně ztrácel důvěru Vídně i Říma, kde se mu zdráhali udělit kardinálský klobouk. Jedna část duchovenstva mu zasílala oddané adresy a druhá rebelovala a mluvila o reformě:

Kohn. Proč má zrovna on to strašné jméno „Kohn“? Proč nebyl již dřív tak prozřetelným, aby je změnil jako jeho gorický bratr, arcibiskup Kahn?⁶ Proč nevěděl židovský původ „neomylnému“ Piu IX.? Proč ne apoštolům, proč ne samému zakladateli křesťanství, Pánu Ježíši?

Najednou začaly narůstat útoky v tisku a bylo evidentní, že je píše kněz, který byl vůči arcibiskupovi přece vázán poslušností, a tak arcibiskup začal pátrat. Jenže chytil P. Ocáska. Až po jeho uvěznění se přihlásil skutečný Rectus – Hofer. „Lid zajásal, novináři jásali, někteří dobří učitelé, jak už to u nás bývá, považovali P. Hofera za potomka Tyroláka Andrease Hofera.“ Do případu se přidal i P. Dostál, který do té doby až byzantinisticky uctíval Kohna. „Boj starého černého havrana s poťouchlými vráňaty. U vojska by sborový velitel takovéhle kadety pozavíral, až by zmodrali, a rozšafná žurnalistika by ani necekla.“ Jenže tito zaslali svoje žaloby do Říma.

Celý spor hodnotí velmi lakonicky: „V čem spočívá vlastně celá tato aféra? Mladí krkavci měli staré nevyřízené účty, nic víc. Ty staré krkavce známe a víme, o co jim šlo. A z těch mladých jsou opět jen krkavci.“⁷

⁶ Josef Kahn (11. 4. 1839 – 15. 2. 1915), od 1887 biskup diecéze Gurk, 28. 10. 1910 resignoval. Srov. Erwin GATZ (Ed.), *Die Bischöfe der deutschsprachigen Länder 1785/1803 bis 1945: Ein biographisches Lexikon*, Berlin: Duncker & Humboldt, 1983, s. 354–355.

⁷ I v karikaturách se objevovaly narážky na skutečnost, že dokud se kněžím vedlo dobře, tak si arcibiskupových přehmatů nevěšovali, ale najednou jsou proti. Srov. *Rašple*,

Zdůrazňuje, že Morava potřebuje jiné kněze, ty, kteří by neříkali pryč s arcibiskupem, ale pryč s modlářstvím a pověrami, příkladem těchto je Hus a Chelčický, jenže ti šli proti Římu.

Machar odmítl, že by tímto článkem psal Kohnovi nekrolog.

Bůh chraň! Po krátkém boji přijde klid. Dr. Kohn se stane kardinálem a zemře oplakáván celou diecézí. Bojující revolucionáři získají hezké fary, ztloustnou a chutě na boj a podřízené kooperátory zadupou do země. — — — je to tak, že Dr. Kohn je přece dostatečně moudrý na to, aby arcibiskupská dobra opět dostal do pořádku, aby přece princ Hohenlohe mohl být jmenován arcipastýřem naší krásné Moravy.⁸

Proč Machar tento článek psal? Asi těžko by bylo možné tvrdit, že by se proticírkevně orientovaný Machar chtěl zastávat katolického arcibiskupa či klerikalismu. Můžeme se spíš domnívat, že se jedná o kritiku české katolické moderny, jejíž představitelé se řadili mezi odpůrce arcibiskupa Kohna. Machar patřil k okruhu T. G. Masaryka, který z počátku katolickou modernu podporoval, pozitivně přijímal Dostála-Lutinova, ale postupně se od moderny odkláněl, až přešel k její kritice.⁹ Machar také zpočátku katolickou modernu přijímal, s Dostálem se také osobně setkal. Vzájemné však k sobě nenalezli cestu. Moderná odmítala Macharovu kritiku církve a křesťanství vůbec, proto není divu, že se postupně z katolické moderny a Machara stali nesmiřitelní nepřátelé.¹⁰ Proti Karlu Dostálu Lutinovi Machar vystoupil nejen ve výše zmíněném článku, ale později nazval Dostála v souvislosti s Judovou aférou¹¹ i denunciantem, který v rámci reformy katolicismu rozšiřuje antisemitismus, připomněl, jak je Dostálova prostějovská fara velmi výnosnou prebendou. Machar uveřejnil celou řadu polemik s Dostálem.¹²

Machar v článku z května 1903 velmi dobře zhodnotil situaci: co se odpustilo knížeti Fürstenbergovi, to se neodpustilo plebejci Kohnovi;

1. 6. 1903, s. 33. Zobrazen je zde arcibiskup Kohn, jak jako pták z hnízda berlou odhání černé havrany s kněžskými klobouky, s tímto komentářem: „Rašple: Vidíte, havránaťta, dokud používal svoji pastýřskou hůl na chudáky, ani jste netikaly, a teď takový rámus, když jednou také skřípl Vás!”

⁸ Srov. *Die Zeit*, 3. 3. 1903, s. 1–2.

⁹ Srov. Marek ŠMÍD, *Masaryk a česká katolická moderna*, Brno: L. Marek, 2007, s. 118–119.

¹⁰ Srov. ŠMÍD, *Masaryk a česká katolická moderna*, s. 112–113, 135–139, 142–148.

¹¹ Srov. Pavel MAREK, *Český katolicismus 1890–1914: Kapitoly z dějin českého katolického tábora na přelomu 19. a 20. století*, Olomouc: Gloria Rosice, 2003, s. 512–526.

¹² Srov. Josef Svatopluk MACHAR, *Antika a křesťanství*, Praha 1919, s. 104–111; ŠMÍD, *Masaryk a česká katolická moderna*, s. 164–174; MAREK, *Český katolicismus 1890–1914*, s. 408–416.

Dostál Kohna podporoval, když z toho něco měl, pak již ne. Ale velmi se Machar mýlil v tom, že Řím vše zahladí a nic se nestane, vždyť přece Kohn musel nakonec rezignovat, ale Hohenlohe se přece jen arcibiskupem nestal.

Tohoto článku si nunciatura nevšimla (nebo na něj alespoň nikde není poukázáno), asi ji ničím nezaujal. Ani sám arcibiskup Kohn jej ve svých pamětech v souvislosti s událostmi v květnu 1903 neuvádí. Na článek reagovali spíše Macharovi odpůrci a kritici, např. v satirických *Šípech* byl Machar znázorněn jako Kohnův „pucflek“.¹³

Postavení Theodora Kohna v arcidiecezi se však rapidně zhoršovalo. V létě 1903 byl povolán do Říma. Jeho odpůrci očekávali, že zde složí svůj úřad, ale nestalo se tak, arcibiskup se pokojně vrátil zpět do Olomouce. Vypadalo to, že Řím opravdu tuto kauzu nebude řešit, ale opak byl pravdou: probíhala velmi intenzivní korespondence mezi „Římem a Vídní.“ Arcibiskup Kohn byl opět povolán do Říma, kam dorazil v prosinci 1903. Jeho případ řešila koncilní kongregace a doporučila, aby složil svůj úřad. Arcibiskup vnímal toto rozhodnutí jako křivdu, ale v souladu s poslušností složil svůj úřad a papež jeho rezignaci 14. března 1904 přijal. Událost opět vyvolala velký ohlas v tisku.¹⁴ Také na Macharovu obhajobu Kohna se nezapomnělo, v jedné z karikatur na pád arcibiskupa Kohna je znázorněn Machar jako flašinetář hrající „hymnus pro Kohna“ s komentářem: „Snad nikdy ještě neslít s Tarpejské skály v Římě takový Harpagon – jako tenhle Olomúcký Kohn! Machare, opěvuj jeho skon!“¹⁵ Ale Machar nijak nereagoval.

¹³ A to s komentářem: „Všechn národ český je vzhůru proti Arcikohnovi – tož to nedalo realistovi J. S. Macharovi v jeho žízni po originalitě, aby se neujal milého Kohna a nehleděl jej v německém ‚Zeitu‘ okartáčovat. Inu, vrána k vráně sedá...“ *Šípy*, 9. 5. 1903, s. 3. „I heleďme, heleďme, frajln Anettl pouští se do filosofie, to jistě čte Macharovy obhajovací články o arcibiskupu Kohnovi. Ten je snad jediným spisovatelem, který namočil péro, aby se zastával Mardochaje na stolici arcibiskupské.“ *Šípy*, 16. 5. 1903, s. 4. „Z Vídně. J. S. Machar skládá velkou ódu na olomouckého Kohna. ‚Čas‘ ji přinese ve zvláštním slavnostním čísle v červeném rámečku. Masařík k tomu spáše realisticko-filosofický proslov a Hřebínek umravňující omáčku. Z Olomouce. V uznání zásluh povýší prý Arcikohn Machara na svého tajemníka.“ Machar jako Kohnův pucflek, srov. příloha č. 1.

¹⁴ JONOVÁ, *Theodor Kohn*, s. 146–174.

¹⁵ *Šípy* 19. 3. 1904, s. 2, srov. příloha č. 2.

Dostál sice vyšel na první pohled jako vítěz sporu s arcibiskupem Kohnem, stal se farářem v Prostějově, ale Kohnovou aférou uškodil nejen sobě, ale i katolické moderně.¹⁶

1. NÁVŠTĚVA JOSEFA SVATOPLUKA MACHARA V EHRENSHAUSENU

Po své rezignaci se Kohn natrvalo usadil mimo olomouckou arcidiecézi.¹⁷ Zakoupil zámek v Ehrenhausenu ve Štýrsku. Zde žil takřka osamocen, nejbližší společnost mu dělal jeho vždy věrný sekretář František Botek a synovec Theodor Vavruša. Ale zapomenut nebyl, navštěvovali ho jak spolubratři v biskupské službě (např. biskup sekavský), tak poslanci, úředníci, novináři i spisovatelé, kněží, hodnostáři, kněžští přátelé z olomoucké arcidiecéze a další.¹⁸

Mezi návštěvníky se zařadil i Josef Svatopluk Machar. A zatímco o ostatních „návštěvnících“ nemáme většinou příliš mnoho zpráv, tak na tuto návštěvu reagoval i státní sekretariát v Římě.

Podle vzpomínek Josefa Svatopluka Machara mu psal odborný učitel „p. M.“, příbuzný arcibiskupův, zda by nechtěl jet do Ehrenhausenu za arcibiskupem, který by ho rád poznal a s radostí ho uvítá, „p. M.“¹⁹ by ho doprovodil, a pokud souhlasí, ať uvede datum návštěvy.

Zbývalo dohodnout podrobnosti: cesta do Ehrenhausenu z Vídně rychlíkem trvá 4 hodiny, osobním vlakem 6 hodin, vzhledem k tomu, že rychlíky v Ehrenhausenu nezastavují, nechal by arcibiskup Kohn pro něj poslat do Spiefieldu.²⁰ Došlo jen k malé změně, Kohn si nakonec přál, aby Machar dorazil sám, bál se indiskrétnosti „p. M.“²¹ Machar tedy do-

¹⁶ Srov. Pavel MAREK – Ladislav SOLDÁN, *Karel Dostál-Lutinov, Bez mýtů, předsudků a iluzí: Nástin života a díla vůdčí osobnosti českého katolického modernismu*, Třebíč: Arca JIMfa, 1998, s. 171–174.

¹⁷ K životu arcibiskupa Theodora Kohna v Ehrenhausenu srov. Jitka JONOVÁ, „Rezignovaný olomoucký arcibiskup Theodor Kohn a jeho pobyt v Ehrenhausenu,“ *Studia theologica* 12, č. 2 [40] (2010): 1–19.

¹⁸ Srov. Theodor KOHN, *Lebensdenkwürdigkeiten*, Graz: Styria, 1921, s. 277.

¹⁹ Synovec Theodor Pala. Srov. čes. list od Theodor Pala z 21. 12. 1909, Tovačov, pro Theodor Kohn. ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, f. 18r-v.

²⁰ Srov. Josef Svatopluk MACHAR, *Oni a já*, sv. 1, 1926–1927, Praha: Aventinum, 1927, s. 180. Spiefield je rychlíková zastávka za Ehrenhausenem (ten ani dnes není rychlíkovou zastávkou), ve vzdálenosti asi 4 km od Ehrenhausenu.

²¹ A možná že tato obava byla oprávněná, informace o návštěvě nakonec v prosinci 1909 do novin pronikla a někdo musel novináře informovat, buď Machar sám nebo pravdě-

razil bez doprovodu v domluvený den, 4. července roku 1909, do Ehrenhausenu.²²

Vzpomíná, že v jeho představě byl Kohn:

tvrdý člověk, bezohledná despotická povaha! Bude mít tmavé necitelné oči... Nyní, po strašném svém pádu, jest nabit utajeným vztekem a hoří pomstychtivostí. Snad chce apelovat na moje pero. Proč by mě byl k sobě zval? (...) A že ví, koho mám stále v žaludku...²³

Kočár ho očekával a z nádraží odjížděl v doprovodu Vavruši, který se podle Machara s ním moc nebavil. Společně dorazili na zámek, který vypadal velmi staře. Také jemu určený pokoj byl dosti ubohý. Pak vstoupil do salonu, kde se setkal s dr. Botkem a arcibiskupem.

První oprava na mé představě: nemá tmavé necitelné oči – pod skly brejlí modrá se bledě jeho pohled, jak jej vidáme u našich starých lidí na venkově, když bouře a strážně života jsou daleko vzadu a pro dny, jež tu jsou, a plody jejich zbyl pouze vlídný všednopoustějící a všechápající úsměv. Ani v jeho obličejí není nic tvrdého a v celém jeho zjevu nic despoticky bezohledného. (...) Sutana jeho je sešlá, má lesk staroby, fialové lemování její se místy třepí, i malá čepička malvové barvy v bílých vlasech na temeni hlavy dojista již také pamatuje řadu let.²⁴

Pozdravili se a Kohn si vyžádal, aby zůstali o samotě. Kohn vzpomněl na Macharův článek z roku 1903²⁵ a poděkoval mu za něj, „a on mi rád dozrává, že u mě jediného našel onu spravedlnost, kterou marně hledal i v Olomouci i ve Vídni i v Římě. A vše to povídal hlasem měkkým, přitlumeným, jímavým – spíš tesknil, než vyčítal, konstatoval a neobžalovával.“ Sám Machar se přiznal k tomu, že očekával tvrdého Římana, a našel mírného moravského Slováka, což Kohn odsouhlasil.²⁶

Machar požádal o vyprávnění o jeho životě, s čímž Kohn souhlasil a povídal o své volbě, císař ho sice potvrdil, ale když chtěl Kohn zrušit šlechtickou výsadu olomoucké kapituly, císař byl rozhodně proti. Vzpo-

podobně Th. Pala. Srov. čes. list od Theodor Pala z 21. 12. 1909, Tovačov, pro Theodor Kohn. ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, f. 18r-v.

²² MACHAR, *Oni a já*, sv. 1, s. 180–81.

²³ Pravděpodobně narážka na Macharovy spory s českou katolickou modernou, převážně s Karlem Dostálem Lutínovem. Srov. MACHAR, *Prosa z let 1901–1903*, s. 59–124.

²⁴ MACHAR, *Oni a já*, sv. 1, s. 182–83.

²⁵ Jedná se o výše zmíněný článek.

²⁶ Srov. MACHAR, *Oni a já*, sv. 1, s. 183.

mněl i onu audienci biskupské konference, z níž se vzdálil kvůli nebezpečí úmrtí svého bratra.

Ukázal jsem depeši svému nynějšímu nástupci (arcibiskup vždy řekl „můj nynější nástupce“, jméno dra Bauera nikdy nevyslovil) a můj nynější nástupce, zběhlejší mne ve formách dvorních, mínil, abych beze všeho odejel, audience že jest obvyklým formálním aktem, kde pohřešován nebudu. Jel jsem tedy, bratra zastihl ještě na živu, držel jsem jeho ruce, když umíral. Druhého dne byla audience. Jeho Veličenstvo vstoupilo do sálu, rozhlídlo se a ptalo se přísně: Wo ist der Erzbischof von Olmütz?(...) Každý z pánů bratrů díval se kolem, jakoby mě hledal a každý se divil, že mě nenalézá. (...) Ano, můj nynější nástupce byl ovšem přítomen, odpověděl dr. Kohn tiše.

Doplnil to o vysvětlení, že protokol neovládal a spoléhal na doporučení svého spolubratra, dodatečně se neomluvil a také se o průběhu audience dozvěděl až později.²⁷

I z této vzpomínky je evidentní zaujatost arcibiskupa Kohna vůči arcibiskupu Bauerovi. Dnes již je nemožné zjistit, co Bauer poradil Kohnovi a jak skutečně audience probíhala. Kohn této audienci přičítal velkou důležitost, uváděl ji jako příklad toho, kdy byla pošramocena jeho pověst u císaře bez jeho vlastní viny. Ovšem zda tato příhoda měla tak velký podíl na jeho rezignaci, se jen stěží určuje. Možná arcibiskup Bauer předpokládal jako samozřejmost, že Kohn zašle kabinetní kanceláři omluvný list. „A omlouvat se potom, přičilo se mi, necítil jsem se viníkem.“ Opět je patrná Kohnova tvrdohlavost, jak to bylo i v korespondenci s papežem Lvem XIII. Papežem byl nabádán k mírnosti, ale Kohn si svoji případnou chybu nedokázal ani připustit, natož aby se za ni omluvil.

Došlo také na otázku, jak to, že příbuzní „bohatého olomouckého arcibiskupa“ nejsou příliš při majetku. Podle Machara Kohn reagoval tak, že pravděpodobně na tuto otázku odpovídal častěji.

Mám své příbuzné rád. Viděl jste, jak jsem spěchal k umírajícímu bratrovi. Nezapomínám nikdy, z čeho jsem vyšel. V těch chalupách žijí oni dosud. Dát jim peníze, značí, přesadit je z půdy jejich, z prostředí jejich, jimž jsou zvyklí, někam jinam, kde by našli záhubu. Jenom v pohádkách zove se štěstím, zbohatne-li na konci jejich člověk chudšas. Strom nepřesadíte beztravně. Dal jsem jim spravit chalupu, koupil krávu, dvě, pomohl dětem jejich. I dluhy zaplatil. Více udělat – bylo by pochybným podnikem zaslepené příbuzenské náklonnosti. Ano, nepodporoval jsem

²⁷ Srov. tamtéž, s. 184–85.

své příbuzné, jak by byla veřejnost mínila, a jsem přesvědčen, že právě tím jsem jim prospěl co nejlépe.²⁸

Rozhovor přerušil oběd – z kočího byl najednou lokaj a obsluhoval u stolu, arcibiskup pil vodu, víno prý pívá zřídka, ostatní měli víno z ehrenhausenských vinic. Pokračovali v rozhovoru, Kohn se přiznal, že nečinnost v Ehrenhausenu ho ubíjí, píše sice paměti, ale to je málo. Došlo i na *dvojakost katolicismu* „jinak káže morálka a jinak jednají ti, kdož ji hlásají.“ Poté, co od Botka zjistil, kam Machara umístili, nařídil jej přestěhovat do „modrého pokoje“ s lepší vyhlídkou.²⁹

Rozhovor podle Macharových vzpomínek pokračoval dále. Kohn měl označit za největší své neštěstí skutečnosti, že se narodil jako nešlechtic. „Nikdy by nebyly vznikly takové bouře, kdyby hospodářství arcibiskupských statků a lesů dával do pořádku rozený kníže, hrabě, nebo baron.“³⁰ Ve svém nešlechtickém původu hledal příčinu toho, proč si ho lidé tak málo vážili. Na svou audienci v Římě v květnu 1903³¹ měl Kohn vzpomínat velmi pozitivně s tím, že papež Lev XIII. mu měl schválit jeho jednání a kardinál Rampolla mu měl slíbit pomoc z Říma. Nemůžeme dokázat, zda to Kohn opravdu řekl, nebo zda je to fikce Macharova, ovšem korespondence mezi vídeňskou nunciaturou a Svatým stolcem dosvědčuje, že situace v olomoucké arcidiecézi byla v Římě dobře známa a sám nuncius upozorňoval, že situace v arcidiecézi je tak vážná, že jakékoliv projevy ve prospěch Kohna se setkávají s nesouhlasem.³²

Macharovi měl ke svému pobytu v Římě v zimě 1903/04 sdělit, že téměř nevěděl, proč tam jede, když žádal o výslech, nebylo mu to umožněno a nakonec měl rezignovat. Z poslušnosti tak učinil a měly mu být dány i konkrétní přísliby. Zmiňuje i onen anonymní list z Vídně, který ho upozorňoval na jeho neblahý nešlechtický původ, ale i to, že už se do Olomouce nevrátí. Machar se Kohna dotazoval, zda nikdy nezjistil identitu toho pisatele, a navrhl mu, zda by tím autorem nemohl být Körber, který byl také nešlechtického původu. Řeč se stočila také na založení univerzity.

²⁸ Tamtéž, s. 186.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 187–188.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 188–189.

³¹ Machar tuto cestu mylně označuje jako „první cesta do Říma“. Srov. tamtéž, s. 189.

³² Srov. Jitka JONOVÁ, „Olomoucký arcibiskup ThDr. Theodor Kohn ve zprávách vídeňské nunciatury,“ *Studia theologica* 11, č. 1 [35] (2009): 50–51.

Po tomto rozhovoru odešel arcibiskup pracovat a Machar šel s oběma kněžími do města. Seděli v Botkově domě a kněží vzpomínali, že měli velké obavy z Macharova příchodu. Zvláště z ohledu na Macharovu pověst. Dalšího dne po snídani Machar odjel.³³

Když se zpráva o návštěvě Machara u arcibiskupa Kohna dostala do novin, vídeňská nunciatura urychleně informovala i státní sekretariát. Di Belmonte byl informován kanovníkem Ehrmannem, kterého za ním poslal za tímto účelem sám arcibiskup Bauer. Potvrdil nepříjemnou záležitost a prosil nuncia, aby intervenoval za odvrácení velkého skandálu. Před několika dny totiž v olomouckých novinách *Severní Morava* vyšel článek, v němž je avizováno blízke vyjití publikace sepsané jistě Macharem, spisovatelem, který je velmi dobře znám po celé Moravě. Tato kniha by se měla věnovat otázce sporu mezi nynějším arcibiskupem olomouckým a jeho předchůdcem Kohnem a také historii Kohnovy rezignace a jednání o penzi a dobrech arcibiskupské menzy.

Autor této knihy je odpadlík, velmi zuřivý nepřítel našeho náboženství, který publikuje v knihách a novinách svoji poezii, velmi často navštěvuje schůze pořádané na Moravě a v Čechách, ve kterých mluví proti víře, proti křesťanství, velmi často uráží úctyhodnou osobu papeže a biskupů velkými skandály, má nesmírný vliv na mládež, která se ve velkém množství účastní jeho přednášek.

Toto zadalo důvod k rozhořčení arcibiskupu Bauerovi. Sám mons. Kohn dal Macharovi za úkol, aby sestavil tuto knihu; a za tímto účelem ho pozval na svůj zámek, zdržel ho tři dny a informoval více méně částečně o své otázce, pravděpodobně barvitě, podle toho, jak mu to více vyhovovalo a bylo prospěšné.

Protože by tato kniha měla vyjít před Vánocemi a je sepsaná z iniciativy a pověření mons. Kohna, mons. Bauer se velmi silně zasazuje o to, aby byl tento prelát (Kohn) přinucen hrozbami možných opatření a také kanonickými tresty ji nevydávat, aby se zabránilo dalšímu skandálu.

Takto informoval di Belmonte státního sekretáře a žádal o pokyny, jak pokračovat v tomto případě.³⁴

Státní sekretariát bral tento případ velmi vážně a obratem zaslal šifrovanou zprávu: Nuncius má mons. Kohna informovat, že je Svatý otec

³³ Srov. MACHAR, *Oni a já*, sv. 1, s. 189–195.

³⁴ It. list od Di Belmonte, Vienna 9. 12. 1909, pro Card. Merry del Val, Seg di stato. ASV, Seg. di stato. Austria Ungheria, anno 1910, rubr. 247, fasc. 6, f. 158–159r.

velmi znepokojen touto zprávou a žádá téhož, aby s co největším zaujetím zabránil skandálu, který zapříčinil.³⁵

Ovšem jak se informace do novin dostala? Machar byl v Ehrenhausenu už v červenci a nic se nedělo, proč tedy tento rozruch v prosinci? Není známo. Jako možné vysvětlení se nabízí, že to byl sám iniciátor návštěvy, Theodor Pala. Z Ehrenhausenu byl v souvislosti s průnikem zprávy o Macharově návštěvě dotázán, zda „byl Tobě dán od rezignovaného pokyn aneb od někoho jiného, nebo nařízení, nebo vůbec něco, aby onen spisovatel k nám zavítal, anebo bylo to Tvoje a jediné Tvoje mínění a jednání a nikoliv zdejší.“³⁶

Pala odpověděl, že musel přehlédnout, že se v klerikálních listech vyskytla zpráva o Macharově návštěvě. „Nevím, jak to mohlo do novin přijít. Vím, že darebové vůči Vaší Milosti všeho k potupě jen využítují a tak i této návštěvy.“ Přiznává, že byl iniciátorem návštěvy. „Vaše Milost na návštěvě básníkově neměla zájmu nikdy – toliko já, předně jako příbuzný a též jako učitel.“ A to s ohledem na to, že Machar je zastáncem nevinně utlačovaných, a proto chtěl, aby o Kohnově případu psal právě on. „Velmi by mne bolelo, kdyby Vaše Milost měla mítí skrze mne nepříjemnosti.“³⁷

V Ehrenhausenu tato odpověď stačila, jen ještě byl Pala pověřen, aby se podíval do dalších novin, zda tam také vyšly zprávy o této návštěvě.³⁸

Někteří nemohli pochopit, proč Machar Kohna navštívil. „Prosím Vás, co dělal u Vás ten zlotřilý neznaoboh a tupitel všeho křesťanského – Machar!? Četl jsem, že byl u Vás v Ehrenhausen!... Je to pravda? Proč přišel?“³⁹ V Ehrenhausenu skutečnost Macharovy návštěvy nezastírali a chtěli zjistit, co vše a v kterých novinách se o ní píše.

³⁵ It. přepsaná šifra od Merry del Val, pro di Belmonte. 13. 12. 1909. ASV, Segr. di stato. Austria Ungheria, anno 1910, rubr. 247, fasc. 6, f. 160r.

³⁶ Čes. koncept. Píše se Palovi stran Machara. Ehrenhausen 18. prosince 1909. ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, f. 23r.

³⁷ Čes. list od Theodor Pala z 21. 12. 1909, Tovačov, pro Theodor Kohn. ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, f. 20r.

³⁸ Čes. koncept pro Theodora Palu „Učitel Pala v Tovačově referuje o genesi návštěvy známého spisovatele,“ Ehren. 23. prosince 1909. ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, f. 20r.

³⁹ Pohled pro Dr. Theod. Vavruša, Schloss Ehrenhausen Steiermark, Řím, 22. 12. 1909. ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, bez foliace.

Buďte tak laskav a odepište brzy, v kterých novinách a kdy jste o návštěvě četl – Zde jest známo jen, že olomoucký „Našinec“, orgán katolicko-národních poslanců na Moravě tluče na buben. A přece tito poslanci sedí v jednom klubu s Drtinou a Masarykem a Stránským a agrárníky a všimněte si „Vídeňský Vaterland“ ze 17. prosince, co o tom soudí – co všechno ty noviny vědí, to zajisté Vám neušlo – Právě nyní.⁴⁰

V odpovědi bylo doporučeno, aby Vavruša podal nějaké vysvětlení této návštěvy

v brněnském „Hlasu“, ostatní noviny je beztoho otisknou! Anebo dej mi náležité informace, já to učiním, zdá-li se Ti to býti výhodnější! Pomysli jen na jednání Macharovské v našich vlastech – a na druhé straně – návštěvu u J. Exc. ... Já mám tuto obavu: byl-li u Vás darebný, ničemný tupitel Machar – zajisté sbíral látku pro —!!! Myslím, že i v tom smyslu pojal zprávu tu naše moravské noviny, nikoli k újmě Jeho Excellence!!! Zpráva ta byla v „Pozorovateli“ (Kroměříž), „Hlasu“ (Brno), „Náš věk“ (Brno). (...) Vidíš v oněch řádcích tutěž mou obavu, by Machar pekelně nezneužil pohostinnosti...⁴¹

Šokováno bylo opravdu povícero lidí. Adolf Jašek se také dotazoval na pravdivost a okolnosti Macharovy návštěvy,

poněvadž Machar je dnes největší hanobitel křesťanství, popěrač božství Kristova a nejzuřivější odpůrce církve Katolické. Dokonce se tvrdí, že Jeho Excellence si to-muto člověku stěžovala do svého prý trudného postavení atd. Jedná se mi jen o to, aby takovým pomlouvám byl učiněn konec, poněvadž znám nyní z vlastní zkušenosti šlechtetnost Jeho Excellence a nepokládám za možné, že by Jeho Excellence jaksi ze vzdoru, tak se totiž též povídá – Machara přijala v audienci. Proto, je-li možno, prosím o stručnou zprávu, jak k oné audienci došlo, abych křivé zprávy ospravedlnil; ovšem upotřebil bych toho jen privátně, ne v tisku.⁴²

Za list a výstřižky mu bylo poděkováno. Vavruša se divil, že jej tato návštěva tak rozčiluje, vždyť – „Když ráčil jste zavítati k nám, viděl a slyšel jste, kdo všechno žádá o audienci – Jsou to poslanci všech táborů, spisovatelé rovněž všech táborů, básníci rovněž takoví, kněží z Moravěnký vyšší i nižší, i modernisté a notoričtí druhdy skučící proti rezignované-

⁴⁰ Čes. koncept „Píše se germanikovi stran Machara“, Ehrenhausen 28. 12. 1909. ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, f. 14r.

⁴¹ ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, f. 12r, 13r. Čes. list, Řím 1. 1. 1910.

⁴² ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, f. 21r-v. Čes. list od Adolf Jašek, Kroměříž 15. 12. 1909.

mu.“ Stejně tak byl přijat k audienci i Machar. Což není nic divného, když Lev XIII. přijal k audienci Zolu „a nynější nuncius ve Vídni zpravodaje z Neue Freie Presse.“⁴³

Aby se ale předešlo nějakému nedorozumění a pravděpodobně aby i Kohn měl nějakou záruku, žádal Machara, aby nic nepublikoval.⁴⁴

Machar tuto „dohru“ pro arcibiskupa považoval za „charakteristickou“. Žádost z Ehrenhausenu jej sice překvapila, slyšel o různých zprávách, ale udivilo ho, jak jim mohli uvěřit v Ehrenhausenu. Do Ehrenhausenu odpověděl, že „všechny zprávy o zamýšlených mých přednáškách v záležitosti rezignace p. arcibiskupa Dra Kohna jsou lži. Nebudu ani psát ani přednášet, jakož nikdy nezasahuji v lidské osudy – leda až jednou pod zorným úhlem historie.“⁴⁵

O tuto návštěvu se však nezajímaly jen noviny a soukromé osoby, ale také Řím a vídeňská nunciatura. Nuncius píše, že ve své zprávě z 9. prosince 1909 informoval Merryho del Val, že existují závažné indicie, které činí důvěryhodnou informaci o tom, že Machar z vůle mons. Kohna, někdejšího arcibiskupa olomouckého, chce publikovat knihu o rezignaci tohoto preláta na olomoucký stolec a tato publikace pravděpodobně vyvolá velký skandál. Merry del Val žádal v telegramu z 13. prosince, aby nuncius zabránil publikování takového díla. Což nuncius obratem učinil. Kohn vzápětí odpověděl, potvrdil, že spisovatel Machar u něj byl několik dní hostem, ale naprosto popřel, že by mu přikázal cokoliv publikovat a že by návštěva měla takovýto cíl. A dodal Macharovo prohlášení, že nemá v úmyslu publikovat nic, co se týká olomouckého stolce a Kohna. Kohn navíc požaduje, aby se proti takovým autorům, kteří tyto pomluvy rozšiřují, zavedl kanonický proces. V dalším listu odpověděl také, že zanedlouho budou zahájeny procesy, a jmenoval dvoje noviny, které publikovaly informaci, že byl Machar hostem u mons. Kohna. Pak došel nunciovi další list od Kohna, ve kterém se ptá, zda zpráva, kterou měl zaslat, byla skutečně Sv. stolci zaslána.

⁴³ Čes. koncept: Odpověď katechetu Jaškovi v Kroměříži stran Machara. Ehrenhausen 18. prosince 1909. ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, f. 22r.

⁴⁴ Čes. koncept: Píše se p. Macharovi in causa nunziatura apostolica. Ehrenhausen 16. XII. 1909. ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, f. 24r-v. Machar tento dopis publikoval, ale v trochu jiném znění. Srov. MACHAR, *Oni a já*, sv. 1, s. 195–96.

⁴⁵ ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 1515, sign. KH 21, nefoliováno. Latinský překlad tamtéž, f. 5. Přiložena obálka s adresou sekretariátu arcibiskupa Kohna, Ehrenhausen, poštovní razítko: Wien 18. 12. Srov. *Oni a já*, sv. 1, s. 204.

Přirozeně nevěřím, že by bylo vhodné mu odpovědět, ale věřím, že informace o tomto dalším příkladu Kohnovy podivnosti je pro Vás užitečná, zvláště pro případ, že by žádal po čtvrté přímo po Římu rozhodnutí v otázce zahájení procesu a pátral po těch, kdo ho pomlouvají.

Moje dopisy zůstávají stále uctivé, ty od Kohna jsou „puntičkářsky“ uctivé, že ve vyhnanství působí až ironicky.⁴⁶ Kardinál Merry del Val následně poděkoval za vyřešení záležitosti s publikací dr. Machara.⁴⁷

Obavy a závažnost, jakou dané věci připisovala nunciatura a Svatý stolec, jenom podporují fakt, že arcibiskup Kohn se se svou rezignací nikdy nesmířil, a domněnku, že některé skutečnosti okolo jeho procesu mohly být krajně problematické. To, co by Kohn mohl publikovat, by pravděpodobně nesměřovalo k přezkoumání jeho případu v jeho prospěch, ale dalo by to pouze další zbraň do rukou „antiklerikalismu a liberalismu“.

Ale ona návštěva tak úplně bez odezvy nezůstala. V září 1927 se objevuje v díle Josefa Svatopluka Machara *Oni a já*, sv. 1, kapitolka „U arcibiskupa Kohna.“ V ní připomíná osobu arcibiskupa Kohna na základě svého článku z roku 1903 a popisuje svoji návštěvu v Ehrenhausenu. Machar Kohna nijak neomlouvá, ale zdůrazňuje, že velký vliv na jeho rezignaci měl jeho neurozený a židovský původ, který mu rakouská šlechta nemohla zapomenout.⁴⁸

Vztah kritika křesťanství a církve J. S. Machara a arcibiskupa Kohna vzbudil pozornost. Dokonce Jaroslav Hašek tuto skutečnost reflektoval ve svém díle *Osudy dobrého vojáka Švejka*: „Polní kurát Otto Katz, nejdokonalejší vojenský kněz, byl žid. To ostatně není nic divného. Arcibiskup Kohn byl také žid, a ještě k tomu Macharův kamarád. Polní kurát Otto Katz měl ještě pestřejší minulost než slavný arcibiskup Kohn.“⁴⁹ Hašek zde však reflektuje nejen židovský původ arcibiskupa, ale právě také vztah k Macharovi.

J. S. Machar nebyl jediný „spisovatel“, který se o osud arcibiskupa Kohna zajímal. Již v roce 1907 usiloval o získání informací o Kohnově

⁴⁶ It. list od di Belmonte, pro Merry del Val, z 21. 1. 1910. ASV, Seg. di stato, anno 1910, rubr. 247, fasc. 6, f. 167–168r.

⁴⁷ It. koncept od Merry del Val pro di Belmonte, 25. 1. 1910. ASV, Seg. di stato, anno 1910, rubr. 247, fasc. 6, f. 169r.

⁴⁸ MACHAR, *Oni a já*, sv. 1, s. 173–210.

⁴⁹ JAROSLAV HAŠEK, *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, sv. 1, V zázemí. Brno: Knihovnička, 2007, s. 64.

případu Jan Grmela.⁵⁰ Nejprve se obrátil na kardinála Raffaela Merry del Val. Představil se jako český spisovatel z Moravy, který se věnuje historii, psaní a poezii. A chce se zabývat historickými okolnostmi abdikace „Spolumoravana“, arcibiskupa Kohna. Chtěl by zjistit pravdivé okolnosti jeho případu. Kohna označuje za nezaslouženě potrestaného, nevinnou oběť, a připojuje dotazník mající 18 bodů.⁵¹

Následně zaslal list kardinálu Giuseppemu Vives y Tuto. Opět žádal o informace k případu arcibiskupa Kohna, o pravdivosti novinových článků, pomluvách, účastnících atd., aby se tento nespravedlivě trpící církevní kníže dočkal své rehabilitace, a připojuje dotazník.⁵²

Obsáhlý dopis také adresoval papeži Piu X., opět žádá o vysvětlení případu a předkládá různé body, které by si přál, aby mu byly osvětleny.⁵³

Na konci března opět zasílá list, že již nemohl déle zůstat v Římě, a proto prosí, aby mu odpověď ohledně smutného případu vynucené abdikace arcibiskupa Kohna byla zaslána do Paříže.⁵⁴

V dopisu Svatému otci Piu X. z 19. prosince uvádí, že v březnu 1907 žádal o fakta k případu arcibiskupa Kohna, ale žádná odpověď jej v Římě ani v Padově nezastihla. Chtěl by vydat historickou publikaci, a proto by chtěl mít informace dobré a správné. Proto opětovně prosí o odpověď.⁵⁵

Žádný koncept či naznačení odpovědi se zde nenachází. I z toho je zřejmé, že Řím neměl nejmenší zájem opět otevírat případ arcibiskupa Kohna. Tento případ byl považován za velmi citlivý a bylo nemálo těch, kteří s ním byli spojeni osobně a měli k němu co říci. A pokud by případ otevřela „jakákoliv ze zúčastněných stran“, byla zde obava, že jej nebude

⁵⁰ Pravděpodobně se jedná o: Jan Grmela (1861–1932), 1900–1906 obecní tajemník Mariánských Hor, v roce 1907 byl falešně obviněn z defraudace obecních peněz a díky soudním sporům prohrál volby do Moravského zemského sněmu. Odjel proto do Francie, kde žila jeho dcera. Zemřel nemajetný a zahořklý v Paříži. Srov. „Jan Grmela – „stvořitel“ Mariánských Hor,“ www.ostrava2015.cz, odkaz goo.gl/xU8SA [cit. 20. 7. 2011].

⁵¹ Srov. ASV, Seg. di Stato, a. 1904, rub. 247, fasc. 1, f. 272–274v. It. list od Grmela pro Merry del Val, Roma 4. 3. 1907. f. 275–279r, it. dotazník.

⁵² Srov. ASV, Seg. di Stato, a. 1904, rub. 247, fasc. 1, f. 253–254v. It. list od Grmela pro Vives y Tuto, Roma 10. 3. 1907. f. 257–261r, it. dotazník.

⁵³ Srov. ASV, Seg. di Stato, a. 1904, rub. 247, fasc. 1, f. 262–265r. It. list od Grmela pro Pia X., Roma 12. 3. 1907.

⁵⁴ Srov. ASV, Seg. di Stato, a. 1904, rub. 247, fasc. 1, f. 249–252r (dva stejné listy). It. list od Grmela, Padua, 29. 3. 1907.

⁵⁵ Srov. ASV, Seg. di Stato, a. 1904, rub. 247, fasc. 1, f. 244r–v. It. list od Grmela pro Pia X., Parigi 19. 12. 1907. Připojuje také svoji navštívenku s udáním bydliště v Paříži.

vykládat objektivně. Ani Grmelův pohled nebyl nezaújatý, vždyť arcibiskupa označuje za nevinně trpící oběť. A právě objektivní pohled za života většiny aktérů tohoto případu nebyl příliš možný.

Arcibiskup Theodor Kohn zemřel 3. prosince 1915, při této příležitosti vycházely mnohé články, které reflektovaly jeho život (židovský původ, spory majetkoprávní, spory s kněžstvem i státními úřady, které vyústily až v rezignaci). Pozitivně byl vnímán zvláště jeho odkaz na zřízení české univerzity na Moravě.⁵⁶ Životní osudy arcibiskupa Kohna však budily rozporuplné reakce. Mnozí, kteří si ta kritická léta pamatovali či jich byli dokonce osobně účastni, varovali před jednostranným hodnocením Kohnovy osobnosti.⁵⁷ Arcibiskup Kohn budil zájem spisovatelů nejen za svého života, ale ani po smrti neupadl v zapomnění a čas od času je reflektován i v různých literárních dílech.⁵⁸

V době silného antiklerikalismu byla církev, a zvláště hierarchie, terčem kritiky. Výše popsáný případ ukazuje, že tomu tak nemuselo být vždy. Jak Machar, tak arcibiskup Kohn byli nejprve přijímáni ze strany české katolické moderny pozitivně, ale postupně vztahy ochladly a změnily se v nepřátelství. A jako s jménem profesora T. G. Masaryka je spojována hilsneriáda, tak s Macharem by bylo možné spojit „khoniádu“. Machar se zastal nenáviděného arcibiskupa, který však musel stejně rezignovat. Machar se později sešel s Kohnem osobně a dle Macharových vzpomínek si můžeme o jejich setkání učinit i určitou představu. Je patrné, že Machar se nechtěl zastávat primárně katolického arcibiskupa, ale člověka, kterému je určitým způsobem křivděno. Toto zastání sice vzbudilo nevoli, ale na běhu událostí to nic nezměnilo. Je to však zajímavý příklad situace, kdy se vědomý ateista zastává katolického arcibiskupa.

⁵⁶ Srov. Richard TRAUB, *Zápas českého národa o universitní odkaz arcibiskupa dra Th. Kohna*, Kroměříž 1918.

⁵⁷ Právě z důvodu „určitým způsobem zkreslené informace“ nesouhlasil s vydáním českého překladu Kohnových pamětí arcibiskup Leopold Prečan. Srov. ZA Opava, pob. Olomouc, AO, kart. 877, nefoliováno. Dopisy s F. Vavrušou ze září 1929.

⁵⁸ Srov. Jitka JONOVÁ, „Odras vnímání osobnosti olomouckého arcibiskupa Theodora Kohna v próze 1. poloviny 20. století,“ *Bohemica Olomucensia 1 – symposiana* (2011): 49–55.

"Kohn's batman": The Relationship between Josef Svatopluk Machar and Theodor Kohn, Archbishop of Olomouc

Key words: Kohn Theodor; Machar Josef Svatopluk; Ehrenhausen; Archdiocese of Olomouc; Grmela Jan

Abstract: In 1903, a number of articles were published which criticized Archbishop Kohn. One exception appeared, however, when Josef Svatopluk Machar criticized his opponents. Theodor Kohn resigned in Rome in 1904 and then settled in Ehrenhausen (Steiermark). J. S. Machar visited Kohn in Ehrenhausen in 1909. This visit did not remain unnoticed and aroused the interest of the Archdiocese of Olomouc and of the Holy See in Rome. Machar promised to publish nothing about this visit and about Kohn, "except from the perspective of history". He released his reminiscences of Kohn in 1927.

PhDr. Jitka Jonová, Th.D.
Katedra církevních dějin
a dějin křesťanského umění
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc

Příloha č. 1: „Všechno národ český je vzhůru proti Arcikohnovi — tož to nedalo realistovi J.S. Macharovi v jeho žízni po originalitě, aby se neujal milého Kohna a nehleděl jej v německém ‚Zeitu‘ okartáčovat. Inu, vrána ku vráně sedá...“

Příloha č. 2: „Snad nikdy ještě neslít s Tarpejské skály v Římě takový Harpagon — jako tenhle Olomúcký Kohn! Machare opěvuj jeho skon!“